

Dariusz Magier
(Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Archiwum Państwowe w Siedlcach)

Zadania Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w województwie białskopodlaskim na czas stanu wojennego i pierwsze efekty ich realizacji (grudzień 1981 - marzec 1982)

Tasks of Polish United Workers' Party in the voivodeship of Biała Podlaska during martial law and first results of their implementation (December 1981 - March 1982)

Key words: communist party, martial law, Poland, Polish United Workers' Party

Annotation: At the moment of introducing martial law in Poland, local structures of communist party were in the state of internal decay due to the lack of ideals, indiscipline, contradictions and conflicts. Therefore it provided a perfect opportunity to consolidate the party and redress the situation within it. The plan of its repair had been worked out earlier, long before introducing the martial law. On December 10, 1981, the secret instruction on how to manage the party during martial law was directed to the PZPR's local structures. The leading instrument included in the instruction was *directive management*, which involved an absolute obedience to the orders of higher courts. Additionally, a number of other solutions were provided to restore discipline within the party. The presented documents show actions aiming at repairing the situation within the communist party in the Biała Podlaska Voivodeship and their results over the period from December 1981 to March 1982.

Задачи Польской Соединенной Рабочей Партии в Бяльскоподляском воеводстве на время военного положения и первые результаты их реализации (декабрь 1981 - март 1982)

Ключевые слова: коммунистическая партия, военное положение, Польша, Польская Соединенная Рабочая Партия

Аннотация: Военное положение в Польше обнаружило местные структуры Коммунистической партии в состоянии внутреннего распада, вызванного отсутствием идеологии и дисциплины, внутренними противоречиями и конфликтами. Поэтому он также стал возможностью консолидировать партию и восстановить внутрен-

ной партийной порядок. Методы этого преобразования были разработаны задолго до введения военного положения. 10 декабря 1981 г. Эти методы передано местным структурам Партии в виде тайной инструкции управления партией в условиях военного положения. Главным орудием введенным инструкцией был «директивный способ руководства», основан на безусловном подчинении приказам с верха. Кроме того, был запланирован ряд других мер по восстановлению партийной дисциплины. Представленные документы показывают задачи по устранению внутренней ситуации в Коммунистической партии в Бяльскоподляском воеводстве и их последствия с декабря 1981 года по март 1982 года.

Wprowadzenie stanu wojennego to kolejne po stalinizmie i realnym socjalizmie oblicze PRL, jeszcze jedną formą przemocy komunistycznej władzy wobec społeczeństwa, któremu od 1944 r. narzucano, wbrew jego woli, porządek będący jedynie w interesie rządzących. Stanowił on reakcję na postawę znacznej części Polaków, którzy podjęli próbę rewizji ustroju społeczno-politycznego w Polsce. 13 grudnia 1981 r. władza komunistyczna zmieniała swoją formę ustrojową. Przeprowadzenie tej operacji wiązało się jednak także z koniecznością przeprowadzenia zmian w łonie samej partii sprawującej dyktatorską władzę w Polsce, gdyż znajdowała się ona w dosyć trudnej sytuacji. Powstanie NSZZ „Solidarność” nie tylko zachwiało hegemonistyczną pozycją Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, ale przede wszystkim uniemożliwiło prowadzenie polityki w dotychczasowej formie. Towarzyszył temu poważny kryzys wewnątrzpartyjny: masowe odchodzenie członków, przynależność wielu aktywnych działaczy do „Solidarności”, niska świadomość ideowa¹. Jednym z objawów kryzysu w partii była też zmiana kierownictwa – odsunięcie od władzy Edwarda Gierka przez ekipę Stanisława Kani – tuż po podpisaniu porozumień sierpniowych. Rodziło to w wielu partyjnych kręgach przekonanie o potrzebie zmian idących w kierunku wzmocnienia dyscypliny. Rozwiązaniem tych problemów oraz „socjalistyczną odnową” miał zająć się IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR, który odbył się 14 lipca 1981 r. Chociaż uchwały podjęte przez zjazd nie przyniosły większych zmian wewnątrzpartyjnych (polityka kontynuacji, ponowny wybór Stanisława Kani na I sekretarza Komitetu Centralnego), wydaje się, że mógł jednak mieć wpływ na przygotowanie rozwiązań, które zostaną zastosowane zimą 1981 r., czego potwierdzeniem była nominacja gen. Jaruzelskiego na funkcję I sekretarza Komitetu Centralnego PZPR w październiku 1981 r.² oraz coraz więcej przesłanek wskazujących, że partia skłania się ku siłowym rozwiązaniom, m.in. umacnianie się pozycji wojskowych w partii i swoista militaryzacja niektórych stanowisk i urzędów, wskazująca, że wojsko zaczyna odgrywać kluczową rolę w przywracaniu „normalizacji” w kraju³.

Procesy te miały swoje odzwierciedlenie również w strukturach terenowych, gdyż większość problemów partii tam odczuwalna była najbardziej, zwłaszcza w zakresie spraw personalnych oraz kontaktów z zakładami pracy⁴. Stan wojenny zastał

¹ T. Ruzikowski, „Przewodnia siła” w stanie wojennym, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, nr 5, 2002, s. 56.

² A. Friszke, *Polska. Losy państwa i narodu 1939-1989*, Warszawa 2003, s. 390-396.

³ A. Dudek, *Obóz władzy w okresie stanu wojennego*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, nr 2, 2002, s. 233-234.

⁴ Zob. S. Sochaj, *Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Radomiu w okresie stanu*

terenowe struktury PZPR w stanie wewnętrznego rozkładu spowodowanego brakiem ideowości, niedyscyplinowaniem, sprzecznościami i konfliktami. Dlatego też stał się on również okazją do jej konsolidacji i naprawy sytuacji wewnątrzpartyjnej, gdyż – choć formalnie władzę przejęła Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego (WRON) z Wojciechem Jaruzelskim na czele – faktycznie rządy pozostawały nadal w gestii partii komunistycznej. Sposoby tej naprawy wypracowane zostały odpowiednio wcześniej, jeszcze przed wprowadzeniem stanu wojennego. 10 grudnia 1981 r. zostały one skierowane do struktur terenowych PZPR w postaci tajnej „Instrukcji kierowania partią w warunkach ogłoszenia stanu zagrożenia bezpieczeństwa państwa”. Głównym instrumentem wprowadzonym przez instrukcję był *dyrektywny sposób kierowania*, polegający na bezwzględnym posłuszeństwie wobec poleceń instancji wyższych⁵. Sekretariat KW otrzymał prawo podejmowania decyzji należących wcześniej do Plenum KW, zaś I sekretarz decyzji wcześniej zastrzeżonych dla organów kolegialnych. Poza tym przewidywano szereg innych rozwiązań, które miały na celu przywrócenie dyscypliny partyjnej⁶.

Po wprowadzeniu stanu wojennego swoje własne, dostosowane do lokalnych warunków, zadania miały obowiązek wprowadzić władze wojewódzkie partii. „Zadania białkopodlaskiej organizacji partyjnej w warunkach stanu wojennego” Egzekutywa Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Białej Podlaskiej przyjęła na posiedzeniu 30 grudnia 1981 r. W niniejszym tekście dokument ten został zestawiony z nieco ponad dwa miesiące późniejszym dokumentem przygotowanym przez Wydział Polityczno-Organizacyjny KW PZPR w Białej Podlaskiej, omawiającym analizę pracy podstawowych organizacji partyjnych w warunkach ustrojowych po 13 grudnia 1981 r. Celem tego zestawienia jawi się zatem zaprezentowanie nowych metod i zadań pracy białkopodlaskiej organizacji partii komunistycznej w nowych warunkach stanu wojennego oraz efektów, jakie to przyniosło w pierwszych miesiącach ich obowiązywania.

Dokument „Zadania białkopodlaskiej organizacji partyjnej w warunkach stanu wojennego” składa się z trzech części oraz załącznika w postaci „Przykładowego zestawu zadań dla członka PZPR”. Najważniejszymi rozstrzygnięciami „Uwag ogólnych” dokumentu Egzekutywy KW w Białej Podlaskiej („Zadania instancji i aparatu etatowego KW PZPR”), było: zmniejszenie posiedzeń komisji i skierowanie ich członków w teren do nadzorowania pracy instancji niższego szczebla partii, przydzielenie etatowym pracownikom PZPR pod „opiekę” poszczególnych POP, nałożenie na członków obowiązku bezwzględnego reprezentowania oficjalnego stanowiska partii, wreszcie wykorzystanie w działalności propagandowej „autorytetów partyjnych”, czyli np. delegatów na IX Zjazd czy konferencje organizacji partyjnych poszczególnych stopni. W drugiej części („Zadania doraźne”) strukturom partii wyznaczono konkretne zadania wraz z terminami ich realizacji. Były to takie przedsięwzięcia jak:

- tworzenie Obywatelskich Komitetów Ocalenia Narodowego (OKON), czyli komitetów poparcia dla WRON, które w 1982 r. weszły w skład nowo utworzonego prokomunistycznego Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego, w zakła-

---

wojennego, <http://historia.org.pl/2012/08/30/komitet-wojewodzki-polskiej-zjednoczonej-partii-robotniczej-w-radomiu-w-okresie-stanu-wojennego/> (dostęp: 24.07.2017 r.).

⁵ Ł. Kamiński, *Jak partia szła na wojnę*, „Tygodnik Powszechny”, za: <http://www.tygodnik.com.pl/numer/2750/kaminski.html> (dostęp 21.07.2017).

⁶ Zob. G. Majchrzak, *Obóz władzy w stanie wojennym*, <http://emjot.blogx.pl/2011/12/12/oboz-wladzy-w-stanie-wojennym-grzegorz-majchrzak/> (dostęp: 24.07.2017 r.).

dach, gminach, miastach i województwach, czy komitetów poparcia dla autorów stanu wojennego złożonych z lokalnych autorytetów;

- ocena kadry kierowniczej znajdującej się w nomenklaturze kadr przez Sekretariat KW;
- skłonienie członków partii będących równocześnie członkami „Solidarności” do wystąpienia ze związku;
- uporządkowanie sytuacji wewnątrzpartyjnej: ocena I sekretarzy POP, ocena członków „o chwiejnej postawie”, ocena aktywu partyjnego, informacje poprzez specjalnych łączników, wzmocnienie propagandy poprzez szkolenia partyjne, prasę partyjną („Fakty” i „Sztandar Ludu”) a w szkołach, po zakończeniu ferii zimowych za pośrednictwem Związku Harcerstwa Polskiego.

Trzecia część objęła „Zadania długofalowe”, które przynieść miały nowe zasady funkcjonowania partii.

Drugi dokument daje dosyć miarodajny (analiza objęła 10% POP wybranych w sposób, który zapewniać miał ich reprezentatywność) obraz partii komunistycznej na terenie województwa białskopodlaskiego wg stanu na drugą połowę lutego 1982 r., czyli półtora miesiąca po wejściu w życie nowych zadań wyznaczonych przez instrukcję BP KC oraz Egzekutywę KW. Na pewno zmiany były widoczne. Już sam fakt „oczyszczenia” struktury z ponad 10% członków skreślonych, wydalonych i tych, którzy zrezygnowali z członkostwa pod różnymi pretekstami, musiał zmienić oblicze białskopodlaskiego PZPR. Już jednak efekty innych działań dyscyplinujących oraz propagandowych wyznaczonych w instrukcji z 30 grudnia 1981 r., takie jak np. zainicjowanie działalności OKON zaledwie przez 22% POP czy zignorowanie obowiązku tzw. *samookreślenia* się kadry kierowniczej, wydają się niewielkie. Niemniej wypada zgodzić się z tezą, że w ciągu kilku tygodni PZPR zmieniła swoje oblicze⁷. Ocena skali tej zmiany, zwłaszcza w terenie, nie jest jednak prosta i wymaga dalszych badań, w których załączone materiały archiwalne mogą pełnić kluczową rolę.

Edycja dokumentów oparta została na ogólnych zasadach wprowadzonych przez *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*⁸. Dokumenty pochodzą z dwóch zespołów archiwalnych przechowywanych w Archiwum Państwowym w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim. Mają postać powielaczowych kopii maszynopisów. Pierwszy znajduje się w zespole Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Białej Podlaskiej, pod sygn. 101, s. 174-183. Stanowi załącznik do protokołu z posiedzenia Egzekutywy KW z dnia 30 grudnia 1981 r. Pod względem kancelaryjnym znajduje się zatem w miejscu, w którym moglibyśmy się tego spodziewać.

⁷ „Czystka kadrowa, masowe składanie legitymacji i „dyrektywny” styl kierowania partią sprawiły, że w ciągu kilku tygodni PZPR całkowicie zmieniła swoje oblicze. Z organizacji niezdiscyplinowanej, targanej sprzecznościami, pogrążonej w rozkładzie stała się strukturą jednorodną, sprawną i zdolną do reagowania na zmieniającą się sytuację. Ważny dla skutecznego działania PZPR był fakt, że udało się doprowadzić do szybkiego i bezdyskusyjnego wykonywania poleceń „góry” przez instancje niższe. Miało to znaczenie, gdy zachodziła potrzeba przeciwdziałania zamierzeniom podziemia – np. 31 sierpnia czy 10 listopada 1982 r. (w rocznicę Sierpnia i zarejestrowania „Solidarności” w 1980 r.) lub przy tworzeniu OKON i „neozwiązków”, Ł. Kamiński, dz. cyt.

⁸ I. Ichnatowicz, *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, „Studia Źródłoznawcze”, t. 7, 1962, s. 99-124.

Drugi dokument, chociaż wytworzony przez Wydział Polityczno-Organizacyjny KW PZPR w Białej Podlaskiej, nie został odnaleziony w materiałach archiwalnych aktotwórcy, gdzie najprawdopodobniej się nie zachował. Pochodzi z zespołu archiwalnego Komitet Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Radzynie Podlaskim. Do KM PZPR w Radzynie Podlaskim trafił trzy dni po wytworzeniu (data wpływu: 5.03.1982 r.) na zasadzie materiałów rozsyłanych przez KW do wiadomości i stosowania przez instancje niższego stopnia. Znajduje się pod sygn. 71, s. 1-10, w teczce zatytułowanej „Program działania KM” z 1982 r.

ANEKS

Dokument 1

Zadania bialskopodlaskiej organizacji partyjnej w warunkach stanu wojennego

I. Uwagi ogólne

Zadania instancji i aparatu etatowego KW PZPR

1. Egzekutywa i sekretariat KW pracują zgodnie z przyjętymi przez siebie planami i decyzjami organów nadrzędnych.
2. W pracy partyjnej wojewódzka i terenowe organizacje partyjne powinny konsekwentnie i jednolicie stosować instrukcję Biura Politycznego KC PZPR z dnia 10 grudnia br. w sprawie kierowania partią w warunkach ogłoszenia stanu zagrożenia bezpieczeństwa państwa.
3. W okresie stanu „W” wprowadza się dyrektywny sposób kierowania wszystkimi organami wybieralnymi i etatowym aparatem partyjnym podległych jednostek organizacyjnych Partii zgodnie z „Instrukcją kierowania partią...”.
4. Zmniejsza się częstotliwość odbywanych posiedzeń, zwłaszcza komisji problemowych KW PZPR, które będą prowadziły działalność skierowaną przede wszystkim na stałą bytność w terenie, pomoc instancjom i organizacjom w ich codziennej pracy partyjnej.
5. Etatowi pracownicy aparatu partyjnego:
  - wykonują wszystkie dyspozycje przełożonych i organów wybieralnych poza ich zwykłym zakresem czynności,
  - odpowiadają za przydzielone im zakłady pracy i działające w nich organizacje partyjne, rozeznanie atmosfery społecznej i zawodowej, dyscypliny pracowniczej, pomoc w organizowaniu pracy partyjnej, udział w zebraniach POP, naradach pracowniczych, kształtowanie warunków do systematycznej, spokojnej pracy, umacnianie siły i zwartości organizacyjnej, politycznej i ideologicznej partii w zakładach pracy i innych środowiskach zawodowych,
  - w dalszym ciągu każdy pracownik KW PZPR obowiązany jest obsłużyć 4 zebrania POP miesięcznie poza swoją organizacją macierzystą,
  - utrzymuje się odpowiedzialność pracowników KW PZPR za przydzielone im komitety miejskie/gminne i pomoc w organizowanej przez nie pracy partyjnej,
  - nakłada się na członków, aparat wykonawczy KW, KM/KM-G/KG/KZ PZPR obowiązek otwartego prezentowania i obrony stanowiska partii i WRON w aktualnej sytuacji, wyjaśniania rodzących się problemów, walki z działalnością wymierzoną przeciwko Polsce i ustrojowi socjalistycznemu, odradzania zdolności ofensywnego funkcjonowania partii i zwalczania przeszkód występujących w uzyskiwaniu tego celu,
6. Instancje partyjne w większym niż dotychczas stopniu powinny: uwzględnić włączenie do pracy partyjnej delegatów na IX Nadzwyczajny Zjazd Partii, delegatów na Wojewódzką Konferencję Programowo-Wyborczą PZPR i Miejskie/

Miejsko-Gminne/Gminne Konferencje. Należy zwłaszcza dbać o zabezpieczenie szerokiego udziału tych towarzyszy w zebraniach partyjnych, w zebraniach otwartych odbywanych w zakładach pracy i na wsi przy prowadzeniu pracy wyjaśniającej, do działań umacniających partię i socjalistyczne państwo.

II. Zadania doraźne

1. Na posiedzeniu w dniu 30 grudnia br. Egzekutywa KW PZPR przedyskutuje i przyjmie „Zadania białkopodlaskiej organizacji partyjnej” na najbliższy okres czasu.
2. Zobowiązuje się egzekutywy instancji partyjnych do tworzenia w zakładach pracy, gminach, miastach oraz na szczeblu wojewódzkim Obywatelskich Komitetów Ocalenia Narodowego. W tym celu komitety partyjne powinny odbyć rozmowy z osobami cieszącymi się zaufaniem w danym środowisku. Spośród nich tworzyć w/w komitety wspierające działalność WRON.

Odp.: KW/KM/KM-G/KG/KZ PZPR
Termin realizacji: styczeń – luty 1982 r.

3. Sekretariat KW PZPR w ramach stanowisk nomenklaturalnych prowadził będzie w najbliższym czasie ocenę kadry kierowniczej administracji państwowej i gospodarczej, wymiaru sprawiedliwości i aparatu partyjnego.

Odp.: Sekretariat KW
Termin realizacji: styczeń 1982 r.

4. Zobowiązuje się członków KW, KM, KM-G, KG i KZ PZPR do wystąpienia z „Solidarności” przez złożenie odpowiedniej deklaracji.

Odp.: członkowie władz partyjnych
Termin realizacji: styczeń 1982 r.

5. Egzekutywy KM/KM-G/KG/KZ PZPR odbędą posiedzenia (jedno lub dwa), na których dokonają kompleksowej oceny pracy partyjnej w obszarze swojego działania ze szczególnym zwróceniem uwagi na:
  - ocenę I sekretarzy POP,
  - jednoznaczną ocenę towarzyszy o chwiejnej postawie, zwłaszcza członków „Solidarności”,
  - ponowną ocenę i ewentualnie weryfikację aktywu partyjnego z uwzględnieniem jego przydatności w pracy partyjnej w nowych warunkach funkcjonowania partii,
  - ocenę atmosfery społecznej, politycznej i gospodarczej w zakładach pracy i wszystkich środowiskach społeczno-zawodowych oraz na wsi, a także:
  - ustalą terminy narad z I sekretarzami POP a aktywem
(odbyć do dnia 15 stycznia 1982 r.),
  - ustalą terminarze zebrania partyjnych w zakładach pracy

- (odbyć do dnia 10 stycznia 1982 r.),
- ustalić terminarze zebrań podstawowych organizacji partyjnych (w miarę możliwości otwartych) na wsi
- (odbyć od 7.01. do 20.01.1982 r.).

W wyniku dokonanych ocen Egzekutywy:

- podejmą konkretne wnioski kadrowe (w zależności od potrzeb) w odniesieniu do: osób zajmujących kierownicze funkcje również partyjne i niektórych członków PZPR,
- określą główne kierunki oraz formy i metody pracy w odniesieniu do poszczególnych środowisk społeczno-zawodowych (zakłady pracy, oświata, administracja, wieś), np. cotygodniowe spotkania z grupami aktywu partyjnego i bezpartyjnego w zakładach pracy, w rejonach tworzenie aktywu rejonowego,
- uporządkują sprawy wewnątrzpartyjne, tj. dokonają przyjęć bądź skreśleń kandydatów PZPR, ustosunkują się do POP, w których skład wchodzi 2-3 towarzysze i wystąpią ze stosownymi wnioskami do Sekretariatu KW PZPR, rozpatrzą problematykę opłacania składek i podejmą stosowne decyzje.

Odp.: KM/MK-G/KG/KZ PZPR
Termin odbycia posiedzeń: 5.01.1982 r.

6. Zalecić rozpatrzenia przez Komisje Kontroli Partyjnej lub na posiedzeniu Sekretariatu wszystkich spraw członków partii a zwłaszcza członków władz partyjnych, którzy przed wprowadzeniem stanu wojennego sprzeniewierzyli się zasadom statutowym partii lub działali na jej szkodę, prezentowali chwiejne stanowisko, a którzy po wprowadzeniu stanu wojennego nie wsparli swoim działaniem linii partii.

Odp.: KM/KM-G/KG/KZ PZPR
Termin realizacji: 5.01.1982 r.

7. Zgromadzone przez instancje i organizacje partyjne doświadczenia w zakresie pracy partyjnej w warunkach stanu wojennego powinny posłużyć [za] kanwę do odbycia posiedzeń Komitetów Miejskich/Miejsko-Gminnych i Gminnych PZPR.

Odp.: KM/KM-G/KG/KZ PZPR
Termin odbycia plenów: 20.01 – 5.02.1982 r.

8. Zobowiązuje się KM/KM-G/KG PZPR do bezwzględnie terminowego podawania do KW PZPR:
  - harmonogramów posiedzeń, narad i zebrań POP,
  - zwięzłych informacji o odbytych posiedzeniach i podjętych wnioskach i decyzjach niezwłocznie po ich podjęciu,
  - meldunków o sytuacji społeczno-politycznej i natychmiastowego informowania o sytuacjach incydentalnych.

Celem sprawnego przekazu w/w informacji należy powołać specjalnych łącz-

ników (gdy nie ma łączności telefonicznej), wykorzystywać połączenia telefoniczne normalne lub korzystać z sieci łączności MSW. Można także grupować informacje z kilku komitetów i przekazywać łącznie przez jednego towarzysza.

9. Egzekutywy KM/KM-G/KG/KZ PZPR i Egzekutywy POP powinny także niezwłocznie zająć się:
- problemami socjalnymi i społecznymi załóg pracowniczych w miastach a zwłaszcza tworzeniem Komisji Socjalnych w zakładach pracy.

Oceną:

- realizacji zadań w zakresie kontraktacji i skupu płodów rolnych,
- efektywności działań partii w warunkach stanu wojennego,
- działalności ideologicznej partii i realizacją wniosków stąd wynikających.

Odp.: KM/KM-G/KG/KZ PZPR

Termin realizacji: styczeń 1982 r.

10. Na odbywanych w miesiącu styczniu zebraniach POP:

- zapoznać członków PZPR i innych uczestników zebrań z przyczynami ogłoszenia stanu wojennego i uwarunkowaniami pracy partyjnej w tym okresie (materiały zostały przesłane do POP),
- przydzielić członkom PZPR konkretne zadania wynikające ze szczególnego trybu funkcjonowania partii w obecnej sytuacji (przykładowy wykaz zadań partyjnych w załączeniu),
- dokonać uporządkowania spraw wewnątrzpartyjnych zwłaszcza dotyczących kandydatów PZPR i opłacania składek,
- przyjąć konkretne zadania do pracy POP na okres styczeń – luty 1982 r. wynikające z aktualnej sytuacji i decyzji nadrzędnych instancji i ich organów wykonawczych.

Odp.: KM/KM-G/KG PZPR, aktyw partyjny

W związku z tym w większych POP należy odbyć przed zebraniemi posiedzenia Egzekutyw, które przy pomocy instancji nadrzędnej opracują projekty zadań dla swoich POP i członków PZPR.

Ponadto konieczne jest w najbliższym czasie podjęcie przez instancje i organizacje partyjne następujących działań:

1. Zająć się aktualnymi konkretnymi problemami społecznymi, gospodarczymi swojego zakładu pracy, środowiska, wsi od zaprowadzeniu porządku w wiejskiej świetlicy, w otoczeniu zakładu pracy, w samym zakładzie pracy, funkcjonowaniu zakładu, po aprobowane społecznie decyzje kadrowe. Zadania te należy rozpisywać konkretnie i realizować.
2. Objęcie przez partię swym zasięgiem wszystkich działań życia publicznego, działania organizacji i instytucji państwowych, społecznych, kobiecych i młodzieżowych – ustalić zadania w tym zakresie, osoby odpowiedzialne, terminy.
3. Przeanalizowanie dotychczasowej realizacji słusznie możliwych do wykonania wniosków. W przypadku stwierdzenia ich nierzetelnej realizacji występować z konkretnymi propozycjami decyzji względem winnych osób.

4. Systematycznie i konsekwentnie realizować obowiązek podnoszenia wiedzy politycznej i ideologicznej przez wszystkich członków PZPR i aktyw w wypracowanych formach szkolenia partyjnego i pracy agitacyjnej.
5. Komitety partyjne wspólnie z organizacjami partyjnymi w oświacie powinny przygotować grupy złożone ze szczególnie doświadczonych w pracy z młodzieżą członków PZPR, instruktorów ZHP, oficerów W[ojska] P[olskiego] i M[ilicji] O[bywatelskiej] w celu podjęcia działań wychowawczych z uczniami po zakończeniu ferii zimowych.

Powyższe działania prowadzone będą wg odrębnego planu opracowanego przez Wydział Ideologiczny KW PZPR wspólnie z K[uratorium] O[święty] i W[ychowania].

Termin realizacji: od 4.01.1982 r.

6. W biuletynie KW PZPR „Fakty” oraz w „Sztandarze Ludu” ukazywać:
  - przykłady aktywnego poparcia dla działań WRON organizacji partyjnych i społecznych, a także środowisk robotniczych i chłopskich,
  - pozytywne skutki wprowadzenia stanu wojennego, takie jak wzrost ładu, porządku publicznego i dyscypliny społecznej, poprawa skuteczności walki ze spekulacją, poprawa funkcjonowania niektórych działów gospodarki czy uprawnienie pracy administracji państwowej i gospodarczej, eliminowanie występujących tu zaniedbań,
  - pracę Komisji Socjalnych na rzecz rozwiązywania spraw socjalno-bytowych załóg,
  - ujawniane przypadki zła, niesprawiedliwości, łamania prawa i nadmiernego bogacenia się.
7. Rozwinięcie pracy partyjnej ukazującej cele i kierunki polityki rolnej. W odniesieniu do tej problematyki Wydział Społeczno-Rolny KW opracuje i prześle do KM-G, KG PZPR odpowiednie wytyczne.

III. Zadania długofalowe.

1. Systematycznie prowadzić pracę uświadamiającą konieczność wprowadzenia stanu wojennego dla budowania ładu i porządku społecznego, spokoju i bezpieczeństwa publicznego, dla eliminacji tych zjawisk, które nam przeszkadzają dla spokojnego wprowadzenia reformy gospodarczej.
2. Umacniać zaufanie do partii, do podejmowanych decyzji politycznych i gospodarczych czynionych w imię ładu, spokoju, twórczej i wydajnej pracy, zaspokajania potrzeb społecznych obywateli. Tłumaczyć sens podejmowanych działań, zwalczać malkontentów, ludzi zajmujących postawy oportunistyczne, unikających podejmowania decyzji służących szerszemu ogółowi.
3. Bronić i umacniać wiarę w podstawowe zasady socjalizmu a zwłaszcza w społeczną własność środków produkcji, przewodnią rolę partii, w nasze sojusze z ZSRR i innymi krajami socjalistycznymi i wszystkimi siłami postępu społecznego świata.
4. Umacniać w społeczeństwie poczucie poszanowania trwałych humanistycznych wartości socjalizmu i godności ludzkiej, szacunku dla człowieka, sprawiedliwości, poszanowania prawa a jednocześnie zdecydowania i jednoznacznie potępiać

- działania godzące w te wartości, eliminować je.
5. W partii: dbać o jej siłę i sprawność organizacyjną, polityczną i ideologiczną. Kształtować wzorce członków i działaczy partyjnych: ofiarnych, zaangażowanych, uczciwych i odważnych poprzez właściwy dobór kandydatów i eliminowanie ludzi nijakich. Zdobywać sympatyków dla działania partii w wyprowadzeniu kraju z kryzysu i dziele socjalistycznej odnowy. Uświadamiać, że to partia chce porządku społecznego i ustrojowego i będzie o to walczyć dla dobra całego kraju, a nie dla swego wygodnictwa. Czynić to w sposób niedwuznaczny, konsekwentnie.
  6. Na wsi: przekonywać o stabilności tezy dotyczącej nienaruszalności gospodarki indywidualnej, równości wszystkich sektorów gospodarki rolnej, o słuszności sojuszu robotniczo-chłopskiego i wynikających stąd powinności wsi i miasta. Umacniać zaufanie wsi do polityki rolnej PZPR, której głównym celem jest wzrost produkcji rolnej przy jednoczesnym zapewnieniu postępu w warunkach pracy i życia na wsi.
  7. W zakładach pracy należy tworzyć klimat sprzyjający wprowadzeniu reformy gospodarczej opartej o ekonomiczne prawa socjalizmu, sprzyjać wysokiej wydajności pracy, dyscyplinie i lepszej organizacji pracy, większej dbałości o codzienne problemy pracowników, integrować załogi pracownicze, ukazywać kręte drogi kontrrewolucji i stawiane przez nią egoistyczne cele. Umacniać zdrowy trzon klasy robotniczej, który będzie wspierał nasze inicjatywy i uczestniczył w ich wspólnej realizacji.
  8. W odniesieniu do instytucji administracji państwowej i gospodarczej stałej uwagi wymaga likwidowanie oznak biurokratyzmu, opieszałości w załatwianiu spraw obywateli, ich formalizowania, sobiepaństwa i zarozumiałości, nie reprezentowania postaw obywatelskich. Przypadki takie trzeba bezwzględnie eliminować i ukazywać ich społeczną szkodliwość. Jednocześnie należy zdecydowanie umacniać dyrektywne kierowanie i jednoosobową odpowiedzialność w gospodarce i administracji państwowej.
  9. Partia na bieżąco czuwać będzie nad realizacją powyższych celów, zwiększać ofensywność i skuteczność swoich działań, rozważać w wdrażać najlepsze rozwiązania służące wszystkim, którzy chcą i będą rozwijać socjalistyczne zdobycze naszego narodu.

Egzekutywa Komitetu Wojewódzkiego PZPR
w Białej Podlaskiej

Biała Podlaska, dnia 30.12.1981 roku

Przykładowy zestaw zadań dla członków PZPR

- łącznicy między POP a KM/G PZPR celem informowania o nastrojach we wsi, środowisku, zakładzie pracy i otrzymywania z instancji partyjnej materiałów do pracy wyjaśniającej – 2-3 towarzyszy,
- udział w grupie samoobrony,

- odpowiedzialność za pracę agitacyjną, szkoleniową w partii,
- obowiązek uzyskiwania komentarzy dotyczących ważnych decyzji, wystąpień itp.,
- czuwania nad właściwym kształtowaniem atmosfery pracowniczej, natychmiastowa reakcja na problemy występujące w danym środowisku, wsi, w małym zakładzie pracy, w wydziale, oddziale, gnieździe produkcyjnym,
- odpowiedzialność za pracę poszczególnych organizacji społecznych, młodzieżowych, kobiecych itd.,
- czynny i inspirujący udział w pracach K[rajowego] K[omitetu] S[trajkowego], radach narodowych itd.,
- pomoc ludziom starszym, odwiedzanie ich,
- spotkania z młodzieżą szkolną (żywe lekcje historii),
- odpowiedzialność za doraźne czyny społeczne członków partii (odsnieżanie, naprawy, remonty, wykonywanie gablot, pomoc sąsiedzka itp.),
- odpowiedzialność za właściwą pracę radiowęzła zakładowego, gablot PZPR, uaktualnienie wizualnej propagandy partyjnej,
- dopilnowanie realizacji wniosków z zebrań,
- docieranie z informacją partyjną do chorych towarzyszy, udzielanie im pomocy itp.

Zadania należy przydzielić wszystkim towarzyszom w taki sposób, by obejmowały wszystkie ważne problemy społeczne, polityczne i gospodarcze.

Dokument 2

Praca organizacji partyjnych w okresie stanu wojennego na podstawie badań wybranych POP

Działalność organizacji partyjnych⁹ w okresie stanu wojennego oceniona została na podstawie ogólnych wiadomości posiadanych przez Wydziały KW, informacje pracowników KW z pobytu w terenie, a szczególnie na zebraniach POP. W celu dogłębnego zbadania sytuacji społeczno-politycznej w środowisku działania POP oraz oceny poczynań organizacji partyjnych i członków partii, przeprowadzone zostały w pierwszej połowie lutego badania w wybranych POP. Dobór organizacji dokonany był tak, aby zaprezentowane były wszystkie instancje partyjne i główne środowiska społeczno-zawodowe. Tak więc badaniami objęto 20 organizacji działających w zakładach produkcyjnych, 3 w instytucjach, 3 w urzędach gmin, 5 w środowisku służby zdrowia, 3 w SKR-ach¹⁰, 5 w G[minnych] S[półdzielniach] „S[amopomoc] CH[łopska]”, 2 w PGR-ach¹¹, 4 w szkołach oraz 22 organizacje wiejskie. Poza tym w tym samym okresie dokonano badań w 29 organizacjach partyjnych działających w terenowych ogniwach administracji państwowej. Badania te obejmowały szerszy zakres problematyki i dotyczyły działalności POP w 1981 roku. Ogółem badania przeprowadzone zostały w 96 organizacjach, co stanowi ok. 10% stanu wojewódzkiej organizacji partyjnej.

Badania działalności organizacji partyjnych okresie stanu wojennego obejmowały: zmiany w składzie organizacji, przebieg normalizacji życia politycznego, proces samookreślenia się członków PZPR, inicjatywy POP, działalność propagandową prowadzoną przez organizację partyjną. Analizowany był również problem działalności NSZZ „Solidarność” w środowisku przed wprowadzeniem stanu wojennego.

Wszystkie dane zawarte w tym materiale dotyczą 67 badanych organizacji partyjnych.

W ankietowanych POP na dzień 12.12.1981 r. stan członków i kandydatów PZPR wynosił 1919. Natomiast w pierwszej połowie lutego 1982 r. zmniejszył się o 148 i wynosił 1771 towarzyszy. Zmiany te spowodowane zostały prowadzonymi pracami rozliczeniowymi, ocenami postaw członków partii, jak i trwającym w dalszym ciągu procesem składania legitymacji.

W wyniku działań rozliczeniowych, tj. ocen członków, prowadzonych rozmów i porządkowania spraw ewidencyjnych organizacje partyjne skreśliły z listy członków i kandydatów PZPR 135 osób oraz 4 osoby zostały wydalone. Najczęstszymi powodami skreśleń było niewypełnianie statutowych obowiązków członków partii, niezgodność poglądów z linią partii i rządu oraz porządkowanie ewidencyjne (zmiana miejsca zamieszkania bez pobrania przeniesienia partyjnego).

---

⁹ Nt. miejsca i znaczenia podstawowych organizacji partyjnych (POP) w strukturze partii komunistycznej zob. D. Magier, *Podstawowe organizacje partyjne w systemie biurokratycznym Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej*, [w:] *Dzieje biurokracji*, t. IV, cz. 2, red. A. Górak, K. Latawiec, D. Magier, Lublin – Siedlce 2011, s. 783-799.

¹⁰ SKR – Spółdzielcze Kółko Rolnicze.

¹¹ PGR – Państwowe Gospodarstwo Rolne.

Przyczyną wydaień 4 towarzyszy było: kolportaż ulotek antysocjalistycznych, niewypełnianie statutu, nadużywanie alkoholu.

W analizowanych POP 74 tow[arzyszy] złożyło legitymacje partyjne. Najczęstszymi powodami podawanymi przez składających było: zawód do polityki prowadzonej przez partię i rząd, brak perspektyw dla polityki prowadzonej przez partię, niewiara w partię, nadużycie zaufania przez partię i inne powody osobiste.

Zjawisko składania legitymacji i proces skreśleń najmocniej wystąpiły w organizacjach działających w zakładach produkcyjnych (ZREMB¹² – 20 tow. złożyło legitymacje i wszystkich skreślono, S[półdziel]nia „Nowość” w Parczewie – 14 tow. skreślono, w tym 5 złożyło legitymacje, UNITRA Parczew¹³ – 12 skreślono, S[półdziel]nia Pracy „Odzież” [w Międzyrzeczu Podlaskim] – 8 skreślono) oraz w A[kademii] W[ychowania] F[izycznego] Filia w Białej Podlaskiej, gdzie skreślono 13 tow[arzyszy] w tym 3 złożyło legitymacje.

W zakładach produkcyjnych, w których wystąpiła największa ilość skreśleń i złożenia legitymacji do okresu wprowadzenia stanu wojennego, przeważająca część załogi należała do „Solidarności” (ZREMB – 95%, S[półdziel]nia „Nowość” – 100%, „UNITRA” – 87%, S[półdziel]nia „Odzież” – 92%).

W analizowanym okresie działania o[rganizacja] p[artyjna] w większym stopniu niż poprzednio koncentrować się powinna na przeprowadzeniu rozmów samookreślających się członków i kandydatów PZPR. Organizacje partyjne zobligowane były do przeprowadzenia i doprowadzenia do samookreślenia się członków władz partyjnych i kadry kierowniczej należącej do „Solidarności” i doprowadzenia do samookreślenia się wszystkich członków PZPR w przestrzeganiu zasad statutowych, realizacji uchwał i prowadzonej polityki partii.

Proces ten przebiegał i w dalszym ciągu trwa z różnym nasileniem w poszczególnych organizacjach. Uzależnione to jest w dużym stopniu od atmosfery, sytuacji społeczno-politycznej w środowisku, ofensywności organizacji partyjnej oraz indywidualnych postaw członków partii i kadry kierowniczej.

Na badane 22 organizacje miejskie w żadnej organizacji nie zachodziła potrzeba podnoszenia problemu określania się władz partyjnych należących do „Solidarności”. Jak podają I sekretarze POP, do „Solidarności” należała bardzo mała ilość członków PZPR i nikt z władz partyjnych.

Z analizowanych organizacji tylko w 5 POP można podać przykłady wstąpienia członków PZPR do „Solidarności”, natomiast nie stwierdzono przypadków, aby do „Solidarności” zapisywali się członkowie partii piastujący funkcje partyjne. W POP Zakanale KG Konstantynów 3 członków PZPR wstępując do „Solidarności” złożyło legitymacje partyjne. Miało to miejsce przed wprowadzeniem stanu wojennego.

Wiejskie organizacje partyjne spłyciły problem procesu samookreślenia się członków PZPR. Najczęściej ograniczano się tylko do przeprowadzania rozmów z tymi członkami partii, którzy nie uczestniczyli w zebraniach organizacji, nie opłacali składek, czy postawa ich w rażący sposób odbiegała od wymogów statutowych. Rozmowy przeprowadzane były w trzech wiejskich POP.

¹² Międzyrzeckie Zakłady Mechanizacji Budownictwa ZREMB w Międzyrzeczu Podlaskim.

¹³ Zrzeszenie Przedsiębiorstw Przemysłu Elektronicznego UNITRA w Parczewie.

W organizacjach partyjnych działających w zakładach i instytucjach proces samookreślenia się nie został jeszcze zakończony. Z analizowanych organizacji do czasu przeprowadzenia badań spośród I Sekretarzy POP nie zrezygnowało z przynależności dwóch I sekretarzy POP, tj. S[półdziel]nia Szczeciniarsko-Szczotkarska w Międzyrzeczu Podl.[askim] i O[okręgowa] S[półdziel]nia M[leczerska] w Łosicach.

Nie podjęto jeszcze procesu samookreślenia się w takich organizacjach jak: OSM Łosice, Z[akład] O[pieki] Z[drowotnej] Parczew, Przychodnia Rejonowa w Terespolu.

Natomiast w dużej części organizacji podejmowany był problem przynależności członków egzekutywy POP do „Solidarności”, jednak duża część towarzyszy nie chce składać pisemnych deklaracji o wystąpieniu z „Solidarności”. Problem ten dość wyraźnie występuje w takich organizacjach jak: „MEPROZET” w Międzyrzeczu Podl.[askim]¹⁴ – 3 tow., B[iałska] F[abryka] M[ębli] – 3 tow., S[półdziel]nia „Odzież” w Międzyrzeczu Podl.[askim] – 2 tow., Woj.[ewódzka] S[półdziel]nia Mieszkaniowa – 2 tow.

Ponadto w części organizacji towarzysze wyraźnie stwierdzili, że nie wystąpią z „Solidarności”. Np. [w] GS Łosice towarzysze uważają, że nie zachodzi potrzeba wystąpienia z „Solidarności”, cyt. „nie wiadomo jak to będzie z tą «Solidarnością»”. W Zakładach Wyrobów Metalowych w Parczewie 3 towarzysze odmówiło wystąpienia z „Solidarności”, argumentując [to] tym, że „nie można wystąpić z tego czego nie ma”. W OSM w Łosicach na zebraniu POP 20 towarzyszy wypowiedziało się za przynależnością do „Solidarności” argumentując to tym, że działalność Komisji NSZZ „Solidarność” w ich zakładzie nie odbiegała poza działalność związkową, chociaż solidaryzowano się ze strajkującymi przez wywieszanie flag i nałożenie opasek.

Proces samookreślenia się członków władz organizacji zakończony został w 4 POP, tj. PERUN Łosice¹⁵, E[ksportowe] Z[akłady] P[rzetwórstwa] O[wocowo-]W[arzywnego] Radzyni Podl.[aski]¹⁶, S[półdziel]nia „Nowość” w Parczewie, ZOZ Radzyni Podl.[aski] [...].

Powoli przebiega również proces samookreślenia się kadry kierowniczej. Proces ten przebiega szczególnie wolno w GS „SCH” w Terespolu, gdzie nie określiło się 12 osób z kadry kierowniczej, w OSM w Łosicach – 10, w Zakładach Wyrobów Metalowych w Parczewie – 7, ZOZ w Parczewie – 6, w Fabryce Octu i Musztardy w Parczewie – 6, w Kornickich Zakładach Kredowych – 4. [Fragment nieczytelny] W 19 zakładach i instytucjach (na 45) kadra kierownicza nie należała do „Solidarności”.

Ogólnie można stwierdzić, że proces samookreślenia się kadry kierowniczej przebiega niewłaściwie, a wynika to z tego, że instancje partyjne problemowi temu nie poświęciły większej uwagi, a organizacje partyjne najczęściej nie podejmowały problemu w stosunku do członków kadry kierowniczej nie będącej członkami PZPR. Przeważająca większość organizacji partyjnych nie analizowała postaw kadry kierowniczej w swoim środowisku. Z 22 organizacji wiejskich tylko w POP Planta, gm. Wołyń, dokonano oceny pracy sołtysa wsi. Z organizacji działających z zakładach i instytucjach ocen takich dokonano w 11 organizacjach, w 4 przypadkach zajęto konkretne stanow-

¹⁴ Przedsiębiorstwo Mechanizacji Produkcji Zwierzęcej i Przemysłu Rolnego MEPROZET w Międzyrzeczu Podlaskim.

¹⁵ Fabryka Sprzętu Spawalniczego PERUN w Łosicach.

¹⁶ Eksportowe Zakłady Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego w Radzynie Podlaskim.

ska. Np. POP przy GS „SCH” w Wohyniu w wyniku niskiej oceny dokonano zmian w składzie Zarządu GS „SCH”, w SKR Ulan Majorat w pierwszych dniach grudnia 1981 r. organizacja negatywnie oceniła dyrektora SKR. Ocena ta m.in. była powodem zmiany na stanowisku dyrektora SKR. Ogółem z inicjatywy POP i instancji dokonano zmian kadry kierowniczej w 9 przypadkach. Pozostałe organizacje nie podejmowały problemu analizy postawy kadry kierowniczej.

Zmiany kadrowe we władzach organizacji partyjnych przedstawiają się następująco:

- dokonano zmian na stanowisku I Sekretarza POP w 6 organizacjach, w tym 2 I Sekretarzy odeszło ze względu na niewypełnianie obowiązków, 2 przeszło na emeryturę i prosiło o zwolnienie z funkcji, w jednym przypadku zmieniono I Sekretarza ze względu na małą aktywność i w jednym ze względu na zmianę miejsca pracy;
- dokonano 3 zmian w składach egzekutyw POP w tym: 1 członek egzekutywy POP został skreślony, 1 złożył legitymację i 1 przeszedł do innej POP.

Jak wynika z ankiet w zakładach pracy Łosic proces samookreślania się członków partii, kierownictwa oraz załóg przebiega bardzo ociężale i wnioskować można, że działalność „Solidarności” wywarła duży wpływ na postawy pracowników. Wniosek ten wynika z następujących faktów:

- na pytanie, jak przebiega proces samookreślania się, I Sekretarz POP w GS „SCH” Łosice odpowiedział: „nie zachodzi potrzeba samookreślania się, bo nie wiadomo, jak to będzie z «Solidarnością»”;
- na zebraniu POP w OSM w Łosicach 20 towarzyszy wypowiedziało się za przynależnością do „Solidarności”;
- wyczuwa się brak szczerości wśród członków partii w Z[akładach] M[ateriałów] M[agnetycznych] POLFER Woźniki;
- chwiejność postaw wśród kadry kierowniczej należącej do „Solidarności” w BUMARZE w Łosicach¹⁷.

Innym istotnym problemem jest przebieg samookreślania się w zakładach pracy, w których działalność „Solidarności” wychodziła poza ramy związkowe.

Aktywnie działa NSZZ „Solidarność” w GS „SCH” w Terespolu uczestnicząc w akcjach politycznych prowadzonych przez związek (namawianie do bojkotu obchodów 1 Maja, agitacja na rzecz przeprowadzenia wyborów do rad narodowych, przeprowadzono referendum w sprawie kandydata na Naczelnika Miasta i Gminy). W zakładzie tym dotychczas nie określiło się 12 osób z kadry kierowniczej i 3 członków – Egzekutywy POP.

Nie zakończono procesu samookreślania się w zakładach, w których działalność „Solidarności” była niezgodna ze statutem związku i należeli do niej członkowie PZPR. Do zakładów tych należą: Przychodnia Rejonowa w Terespolu, Woj.[ewódzka] Spółdzielnia Mieszkaniowa w Białej Podlaskiej, OSM Łosice, MEPROZET w Międzyrzeczu Podl.[askim] W zakładach tych, poza Wojewódzką Spółdzielnią Mieszkaniową i GS „SCH” w Terespolu, organizacje partyjne na zebraniach nie oceniły postaw członków partii należących do „Solidarności”.

¹⁷ Zakład Maszyn Budowlanych BUMAR w Łosicach.

Na podstawie ankiet stwierdzić można, że tylko niektóre organizacje partyjne dokonały oceny członków partii należących do „Solidarności”. Do organizacji tych należą: ZREMB w Międzyrzeczu Podl.[askim], BUMAR w Łosicach (przeprowadzono rozmowy indywidualne), UNITRA w Parczewie, „Nowość” w Parczewie, Woj.[ewódzka] Spółdzielnia Mieszkaniowa w Białej Podlaskiej, GS „SCH” w Terespolu, SKR w Łosiacach.

W okresie stanu wojennego organizacje partyjne odbyły po 1-2 zebraniu. Z 67 analizowanych POP do czasu przeprowadzenia badań nie odbyły zebrań 4 organizacje, tj. Z[akład] P[rodukcji] O[dzieżowej] SAWA w Białej Podlaskiej, SKR Górki, wiejska w Górkach i Hruszniew, KG PZPR Platerów. Zebrania te, zgodnie z zaleceniami, poświęcone były omówieniu zadań członków i organizacji partyjnych w okresie stanu wojennego.

Większość organizacji partyjnych działających w zakładach i instytucjach oceniła sytuację społeczno-polityczną i gospodarczą w swoim środowisku (nie dokonało tego 10 organizacji). Z ocen tych wynika, że z wprowadzeniem stanu wojennego nastąpiła poprawa dyscypliny, wydajności pracy, wzrosło poczucie bezpieczeństwa oraz wyraźniej zaczynają krystalizować się postawy członków partii.

Działalność organizacji partyjnych w ostatnim okresie charakteryzowała się wzmoczeniem aktywności partii w swoim środowisku. Organizacje partyjne były inicjatorem szeregu działań wspierających decyzje WRON, pomocy powodzianom, tworzenia komisji socjalnych w zakładach. Inicjatywy organizacji partyjnych w zakresie tworzenia OKON podjęte były w 15 POP. Pozostałe POP nie podjęły tego problemu. [Fragment nieczytelny]. W pozostałych 6 organizacjach omówiono możliwości utworzenia OKON i prowadzone są prace nad powołaniem OKON w środowisku działania POP.

Z powszechnym poparciem i dużym zrozumieniem spotkały się inicjatywy powoływania komisji socjalnych w zakładach pracy. Do dnia analizowania pracy POP nie utworzono komisji socjalnych w 5 jednostkach (Radzyński Dom Kultury, SKR Łosice i Szkoła Podstawowa nr 5 Biała Podlaska). W pozostałych jednostkach komisje socjalne podjęły już działalność.

Z poparciem apelu Biura Politycznego w sprawie pomocy powodzianom wystąpiło 61 POP. Nie podjęto tego problemu w POP Górki i Hruszniew, gm. Platerów (nie odbyły się zebrania), oraz POP Mostków, gm. Huszlew, POP Michałków, gm. Siemień, GS Piszczac i Wólka Dobryńska, gm. Zalesie. W przeważającej większości inicjatywa ta przeniesiona została na całe załogi zakładów pracy i włączono większość pracowników. Pomoc dla powodzian organizowano głównie w formie zbiórki pieniędzy, a [w] niektórych POP wiejskich – zboża, siana, ziemniaków itp.

Dużo uwagi organizacje partyjne poświęciły sprawom aktywizacji skupu płodów rolnych. Na zebraniach POP we wszystkich analizowanych GS „SCH”, urzędach gmin omówiono zadania pracowników w aktywizacji skupu płodów rolnych oraz przyjęto uchwałę o włączeniu się członków PZPR do rozmów z rolnikami. POP przy zespole Szkół Rolniczych w Jabłoniu zaapelowała do młodzieży, aby rodzice wypełnili swój obowiązek. Nie podjęły problemy aktywizacji skupu organizację działające w SKR-ach. Nie w pełni z zadania tego wywiązały się organizacje wiejskie. Do dnia pobytu w POP aktywizacja skupu nie była podnoszona w 7 organizacjach wiejskich, w pozostałych 15 organizacjach na zebraniach przedstawiono potrzebę w zakresie aktywizacji skupu i w większości organizacji członkowie PZPR ze zrozumieniem podeszli do tego problemu.

Członkowie partii z POP Antopol, gm. Podedwórze, POP Rozwadów, gm. Ulan, Planta, gm. Wołyń, Bordziłówka Stara, gm. Leśna Podl.[aska], Łyniew, gm. Wisznice zadeklarowali sprzedaż poza kontraktację możliwe ilości zboża z ich gospodarstw. W 7 POP zobowiązano członków PZPR do przeprowadzenia rozmów z rolnikami – sąsiadami, a w POP [*fragment nieczytelny*] postanowiono zorganizować otwarte zebranie POP poświęcone sprawom skupu.

Jeżeli pozytywnie ocenić można realizację przez POP inicjatyw partii podejmowanych przez instancje partyjne, to gorzej przedstawia się sytuacja w zakresie własnych inicjatyw POP. Tylko kilku sekretarzy POP mogło zaprezentować inicjatywy POP a ograniczały się one do działalności propagandowej czy działań na rzecz konsolidacji załogi wokół realizacji zadań produkcyjnych.

W okresie stanu wojennego istotne znaczenie w pracy partyjnej ma działalność egzekutyw POP. W tym gronie winne rodzić się inicjatywy, dokonywać się powinny analizy sytuacji politycznej w środowisku, czy podejmować problemy wymagające natychmiastowego rozwiązania. Systematycznie pracują egzekutywy dużych organizacji partyjnych (ZPW BIAWENA, ZREMB, BUMAR, EZPOW Radzyń Podl.[aski], S[półdziel]nia Szczeciniarsko-Szczotkarska w Międzyrzecu Podl.[askim], UNITRA Parczew). Podejmowały one większość spraw wynikających bieżących zadań oraz na bieżąco oceniały sytuację w województwie czy analizowały rytm produkcji, wprowadzanie reformy gospodarczej.

Dużo gorzej pracują egzekutywy mniejszych organizacji partyjnych. Działalność ich w przeważającej większości ogranicza się do omówienia i przygotowania zebrania POP, a w 3 przypadkach egzekutywy POP nie zbierają się w ogóle.

Uznać można, że organizacje partyjne zbagatelizowały potrzebę wynikającą z zadań wojewódzkiej organizacji partyjnej na okres stanu wojennego przyjętych przez Egzekutywę KW a dotyczącą przydziału indywidualnych zadań członkom i kandydatom PZPR. Przydziału zadań dokonano w 27 POP a w 40 nie podejmowano tego zadania.

Takie POP jak: ZREMB, MEPROZET w Międzyrzecu Podlaskim, idąc za potrzebą mobilizacji członków partii do aktywnego włączenia się w realizację polityki partii przydzieliły swoim członkom nowe zadania partyjne. Zadania te obejmują swym zakresem większość problemów występujących w zakładzie oraz wynikających z decyzji WRON. Przydzielając indywidualne zadania partyjne kierowano się możliwościami i zainteresowaniem członków partii.

W pozostałych 25 POP dokonano aktualizacji zadań partyjnych uzupełniając je o potrzeby wynikające ze stanu wojennego.

Zakres badań pracy POP obejmował także działalność w zakresie pracy propagandowej i szkolenia partyjnego przez organizacje partyjne.

Generalnie należy stwierdzić, że działalność propagandowa większości POP ogranicza się do wywieszania plakatów, haseł, sztrajfów¹⁸, ulotek i innych materiałów otrzymanych z KW. W takich zakładach jak: ZPW BIAWENA, ZREMB, BUMAR, POLFER, organizacje partyjne do pracy propagandowo-wyjaśniającej wykorzystują radiowęzły do nadawania audycji. W Bialskich Fabrykach Mebli powołano zespół informacyjno-propagandowy, który w zamierzeniach swoich przewiduje wykorzystanie radiowęzła do celów propagandy partyjnej.

¹⁸ Sztrajfa – pas materiału z wypisanym hasłem.

Niepokojące jest to, że w 11 organizacjach partyjnych (w tym większość organizacji wiejskich) nie stwierdzono żadnych form propagandy wizualnej.

Dość powszechnie stosowane jest zapoznawanie członków partii z materiałami propagandowymi na zebraniach POP. Odnosi się to także do Biuletynu Informacyjnego KW „Fakty”. [Fragment nieczytelny] stosowaniu tej formy jest duże opóźnienie przekazywanych informacji, co przyczynia się do małego zainteresowania członków partii przekazywanymi treściami. Kilku I sekretarzy POP twierdzi, że Biuletyn Informacyjny KW „Fakty” dociera do POP sporadycznie, jest niechętnie czytany.

Analiza szkolenia partyjnego wykazuje, że tylko niektóre organizacje partyjne (14 POP) prowadzą szkolenia partyjne. Najczęściej odbywają się one na zebraniach POP, tematyka związana jest z bieżącą sytuacją społeczno-polityczną kraju, a zapoznania z materiałami propagandowymi traktowane jest jako szkolenie partyjne.

Wydział Polityczno-Organizacyjny KW PZPR

Biała Podlaska, dnia 2 marca 1982 r.

BIBLIOGRAFIA:

Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Białej Podlaskiej, sygn. 101.

Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim, Komitet Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Radzynie Podlaskim, sygn. 71.

A. Dudek, *Obóz władzy w okresie stanu wojennego*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, nr 2, 2002, s. 233-243.

A. Friszke, *Polska. Losy państwa i narodu 1939-1989*, Warszawa 2003.

I. Ichnatowicz, *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, „Studia Źródłoznawcze”, t. 7, 1962, s. 99-124.

Ł. Kamiński, *Jak partia szła na wojnę*, <http://www.tygodnik.com.pl/numer/2750/kaminski.html> (dostęp 21.07.2017).

D. Magier, *Podstawowe organizacje partyjne w systemie biurokratycznym Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej*, [w:] *Dzieje biurokracji*, t. IV, cz. 2, red. A. Górak, K. Łatawiec, D. Magier, Lublin – Siedlce 2011, s. 783-799.

G. Majchrzak, *Obóz władzy w stanie wojennym*, <http://emjot.blogx.pl/2011/12/12/oboz-wladzy-w-stanie-wojennym-grzegorz-majchrzak/> (dostęp: 24.07.2017 r.).

T. Ruzikowski, „Przewodnia siła” w stanie wojennym, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, nr 5, 2002, s. 56-61.

S. Sochaj, *Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Radomiu w okresie stanu wojennego*, <http://historia.org.pl/2012/08/30/komitet-wojewodzki-polskiej-zjednoczonej-partii-robotniczej-w-radomiu-w-okresie-stanu-wojennego/> (dostęp: 24.07.2017 r.).